

Мовчан Д. В.

*доцент кафедри германської філології,
Сумський державний університет*

Стрельнікова Є. С.

*студентка,
Сумський державний університет*

АНЕКДОТ ЯК ЛІНГВІСТИЧНИЙ, КОМУНІКАТИВНИЙ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Анекдот, як одна з найпоширеніших форм вираження гумору, слугує реалізації комічної інтенції й розгортається в ситуації сміхової та ігрової комунікації. Це «коротка усна оповідь гумористичного або сатиричного гатунку з дотепним фіналом» [1].

Анекдот являється багатоаспектним явищем. Його функція полягає у взаємодії констант різних рівнів і різних галузей людського буття. Така форма спілкування передбачає динамічний процес розгортання як когнітивного, так і комунікативного плану, ситуацію, на тлі якої відбувається вербальний акт комунікації, та результат мовної діяльності. Дискурс комічного має власну стилістичну та тематичну специфіку, певні мовні маркери гумору, він формується під впливом ціннісних домінант та ключових концептів, що відображають менталітет тієї чи іншої нації, соціальної групи або особистості.

Анекдот обмежений сферою свого застосування, націлений на комічний ефект і намагається досягти його за допомогою певного поворотного пункту чи моменту несподіванки у семантичній та смисловій структурі.

Для інтерпретації анекдоту як лінгвістичного феномену варто скористатися поняттям «ключ спілкування», запровадженим Д. Хаймсом, що передбачає манеру передачі повідомлення. Ключ спілкування визначається тим статусом і роллю, які мають учасники спілкування, і навіть міжособистісними відносинами між учасниками комунікації. Так, виокремлюється кілька основних видів спілкування: звичайне (нейтральне, побутове спілкування), урочисте, офіційно-ділове, дружнє та ін.

Анекдот виконує цілу низку комунікативних функцій та дозволяє партнерам по спілкуванню встановлювати, оптимізувати та закріплювати комунікативний контакт. Успіх чи провал анекдоту багато

в чому залежить від майстерності оповідача (адресанта), від його вміння володіти аудиторією, його артистичних здібностей, уміння витримувати необхідну та доречну паузу та ефектно представляти кінцівку. Однією із особливостей анекдоту є його усний характер та багаторазове репродукування, оскільки анекдот передається «з вуст в уста».

Важлива роль відводиться і самому слухачеві, адресату, його креативності та уяві, його фоновим знанням. Мовознавці у своїх дослідженнях гумору користуються терміном «бісоціація» та вказують на пов'язані з нею можливості інтерпретації, зумовлені попередніми (екстралінгвістичними) знаннями реципієнта. Бісоціація – це поєднання двох ідей, які здаються логічними, але при цьому ніяк не пов'язані між собою, у результаті чого виникає парадокс [3].

Для анекдоту характерні такі елементи, як гра слів, алюзія, іронія, сарказм, двозначність, прихований зміст і т. ін.

Е. Циховська визначає вербальні засоби створення комічного ефекту відповідно до мовних рівнів: 1) фонетичний (метатеза, алітерація тощо); 2) лексико-семантичний (алогізм, гіпербола, каламбур, перифраз, пародія); 3) словотвірний (похідні слова, контамінації тощо); 4) стилістично-граматичний (відхилення від граматичної норми) [2].

Важливим елементом у ході трансляції та сприйняття анекдоту є зворотний зв'язок. У даному разі він може виражатися сміхом, якщо анекдот виявився вдалим, або реакцією розчарування, відсутністю сміху, якщо реципієнт уже чув, знає цей анекдот, якщо анекдот виявився недоречним або був розказаний невчасно.

Анекдот – одне з найяскравіших явищ масової культури, він є одним із найдієвіших засобів міжособистісної комунікації. Анекдот охоплює широку тематику, передає імпліцитну інформацію, демонструє приклад мовної гри та заохочує такі позитивні емоції, як сміх. Анекдот відгукується на болючі, актуальні теми суспільства та охоплює практично всі сфери соціального життя: політику, економіку, бізнес, освіту, релігію, сім'ю тощо. Анекдот висловлює бачення людьми навколишньої дійсності, а також ставлення до неї, будучи своєрідним дзеркалом суспільної свідомості.

Вищесказане дозволяє зробити висновок проте, що анекдот є багатовимірним феноменом: 1) лінгвістичним, оскільки використовує різноманітні мовні засоби для досягнення комічного ефекту; 2) комунікативним, оскільки анекдот несе на собі важливу функцію підтримання, пожвавлення розмови, створення невимушеної атмосфери, на фоні якої протікає спілкування; 3) соціокультурним, оскільки анекдот використовується всіма соціальними верствами, чуйно реагує на всі зміни у суспільстві та часто допомагає пережити важкі часи.

Список використаних джерел:

1. Громяк Р.Т., Ковалів Ю.І. Літературознавчий словник-довідник. К.: ВЦ»Академія», 1997. 752 с.
2. Циховська Е. Інформаційні віруси: картина як інтернет-мем// Актуальні проблеми іноземної філології. Серія: Лінгвістика та літературознавство: зб. наук. статей. Бердянськ: БДПУ, 2013. Вип. VIII. Ч. 1. С. 152–158.
3. Koestler A. The Act of Creation. Paperback, 2014. 752 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-280-0-23>

Назаренко О. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

Макєєва Д. О.

*студентка 3-го курсу філології,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

МОВНА КАРТИНА СВІТУ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ СВІДОМОСТІ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному мовознавстві однією з актуальних проблем наукових досліджень про людину є проблема, пов'язана з функціонуванням і формуванням картин світу. Картина світу, притаманна як кожній окремій особистості, так і суспільству в цілому, є однією з умов цілісного сприйняття світу. Особливий інтерес дослідників викликають питання щодо мовної картини світу. Мова є найважливішим засобом формування та існування знань людини про світ. Немає жодного виду діяльності людей, у якому б не застосовувалася мова для вираження їх думок, почуттів та волі, для досягнення взаєморозуміння між ними. Пізнаючи мову етносу в усіх її взаємозв'язках і проявах, пізнаємо й духовну природу її носія – народу, а разом з тим і його мовну картину світу.

Вперше термін «картина світу» був застосований німецьким фізиком і поетом В. Герцем на межі XIX–XX ст. щодо реалій фізичного світу. Науковець трактував його як сукупність внутрішніх образів зовнішніх об'єктів, які відображають їх істотні властивості і дають можливість робити логічні висновки щодо поведінки цих об'єктів.